

ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ

ЄВДОКИМЕНКО Сергій Анатолійович - д.ю.н., доцент кафедри кримінального права, кримінології, цивільного та господарського права Вищого навчального закладу «Національна академія управління»

ORCID: 0000-0003-4700-9777

DOI 10.32782/NP.2022.3.31

В статті досліджено основоположні принципи діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки. Розглянуто думки сучасних учених щодо побудови системи принципів забезпечення громадської безпеки. Виділено принцип законності, роз'яснено його значення для правоохоронних органів, а також інших суб'єктів забезпечення громадської безпеки. Наголошено на необхідності забезпечення прав і свобод людини і громадянина з урахуванням всіх наслідків війни Російської Федерації проти України та обмежень спричинених, запровадженням воєнного стану. Зроблено акцент на дотриманні принципу об'єктивності у повсякденній діяльності вищезазначених суб'єктів. Приділяється увага принципу взаємодії між суб'єктами забезпечення громадської безпеки, а також їх співпраці з громадськістю. Зазначено про важливість взаємного обміну інформацією, матеріально-технічними ресурсами, постійної підтримки та взаємодопомоги державних органів і громадських об'єднань. Запропоновано долучити до системи зазначених принципів принцип розвитку. Висвітлено його важливість у зв'язку із постійними змінами в законодавстві і внесенням коректив до практичної діяльності органів і структур, що забезпечують громадську безпеку.

Ключові слова: громадська безпека, громадський порядок, принципи, законодавство, правоохоронні органи, права, свободи.

Постановка проблеми

Принципи діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки встановлюють основні засади, на яких ґрунтується виконання обов'язків такими суб'єктами. Виділяючи кожен принцип із системи ми можемо встановити його значення та особливості практичного застосування. Крім того, принципи мають колосальне значення для побудови законодавчої бази, що регулює сферу забезпечення громадської безпеки. Існує чимало наукових досліджень, що висвітлюють питання принципів діяльності правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, органів місцевої виконавчої влади, проте відсутнє чітке формулювання принципів, яких повинні дотримуватися державні органи, громадські організації при забезпеченні громадської безпеки. Введення воєнного стану в Україні спричинило зміни в усіх сферах життєдіяльності суспільства та держави. Особливої уваги заслуговує питання принципів забезпечення громадської безпеки в умовах війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Основоположні принципи діяльності правоохоронної системи досліджені О. М. Бандуркою, Ю. П. Битяком, С. М. Гусаровим, Р. А. Калужним. Щодо принципів охорони громадського порядку викладає свою думку М. Ю. Березін. Сокурєнко В. В., Проневич О. С. виділяють принципи діяльності поліції. Принципам забезпечення громад-

ської безпеки присвячені наукові праці Н. О. Ярмиш, В. О. Антонова та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми

Реалії сьогодення створюють умови для запровадження змін у діяльність всіх без виключення державних органів і структур, на які покладено обов'язок забезпечення громадської безпеки. Повномасштабна війна Російської Федерації проти України, кардинальні зміни в управлінні державою, пов'язані із децентралізацією влади, економічна нестабільність, а також епідемія, пов'язана із розповсюдженням COVID-19 вимагають прийняття нових дієвих рішень і запровадження ефективних заходів суб'єктами забезпечення громадської безпеки. Тому при побудові системи принципів діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки необхідно враховувати вищевказані обставини.

Таким чином метою дослідження є з'ясування основоположних принципів, яких мають дотримуватися суб'єкти забезпечення громадської безпеки, а також встановлення проблемних питань у вказаній сфері, надання пропозицій стосовно їх вирішення.

Виклад основного матеріалу

У законодавстві чітко формулювання принципів діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки відсутнє. Тому доцільним буде розглянути бачення та висновки сучасних учених стосовно вказаного питання.

Дослідивши основні принципи охорони громадського порядку М. Ю. Березін [1], зазначає, що систему принципів забезпечення охорони громадського порядку складають соціально-правові та організаційно-правові. До групи соціально-правових входять принципи, що мають загальносоціальний характер і реалізуються в забезпеченні громадського порядку незалежно від місця того чи іншого суб'єкта охорони громадського порядку. Соціально-правові принципи є основоположними правилами забезпечення громадського поряд-

ку та безпеки. До організаційно-правових відносяться принципи, на основі яких практично організовується забезпечення громадського порядку, тобто принципи єдності і взаємозв'язку всіх видів безпеки, їх підконтрольності відповідним державним органам і громадським інститутам. Керуючись зазначеними принципами, можна обрати найбільш оптимальні варіанти охорони громадського порядку, раціонально розподілити компетенцію між суб'єктами безпеки, усунути дублювання в реалізації функцій забезпечення громадської безпеки. Сутність соціально-правових принципів забезпечення охорони громадського порядку, які мають найбільш важливе практичне значення в сучасних умовах криміногенних загроз. До таких, вчений відносить: законність; розмежування компетенції; рівноправність населення щодо встановлення адміністративної відповідальності в сфері охорони громадського порядку; гуманізм; соціальна справедливість; об'єктивність; конкретність; ефективність; поєднання централізації і децентралізації; участь громадян в охороні громадського порядку.

Проневич О. С. щодо принципів діяльності поліції, зазначає, що при визначенні теоретичної бази правотворчості у поліцейсько-правовій галузі правовими принципами мають бути визнані не лише офіційно-закріплені у законодавстві основоположні ідеї правосвідомості, традиції та етичні правила, які сформувалися у сфері поліцейської діяльності та сприяють підвищенню ефективності функціонування інституту поліції. Водночас вченим визнано доцільним артикулювати правові принципи правозастосовної діяльності поліції, як основоположні ідеї (положення), що мають характер безумовних вимог, закріплюються у законах і підзаконних нормативно-правових актах (деонтологічних кодексах, статутах тощо) та є керівними началами для органів і посадових осіб, уповноважених на забезпечення публічної безпеки та охорону публічного порядку. Запропоновано принципи діяльності поліції класифікувати на загальноправові (такі, що поширюються на діяльність усього конгломерату державних органів виконав-

чої влади) та спеціальні (властиві виключно інституту поліції) [2, с. 14].

Основоположним принципом, на якому, на думку автора дослідження, має бути побудована діяльність усіх органів і структур, що забезпечують громадський порядок і безпеку є принцип законності. Так, принципу законності присвячено багато робіт, в яких даються різні його визначення. Термін «законність» набув поширення не тільки в науковій літературі, а й широко використовується на буденному, побутовому рівні і в різнобічній практичній діяльності. [3, с. 100].

Бандурка О. М. [4, с. 202-204] зазначає, що будучи принципом і методом суспільних відносин, режимом соціального життя, законність являється основою діяльності держави і всіх її органів. Вона є складовою частиною механізму регулювання суспільних відносин, представляє собою обов'язкову умову правопорядку, державної і громадської дисципліни, важливий елемент демократії і культури. Принцип законності вимагає від суб'єктів забезпечення громадської безпеки дотримання і забезпечення гарантій прав і свобод людини, консолідації, гуманізму, рівності всіх перед законом. Що стосується принципу законності забезпечення громадської безпеки Національною поліцією, то проблема забезпечення законності полягає у двох площинах: - по-перше сама професійна діяльність правоохоронних органів направлена на забезпечення суворого і неухильного дотримання, виконання громадянами, посадовими особами, організаціями і установами норм права, охороняючи суспільство від злочинних посягань, що представляє собою головну ціль їх функціонування; - по-друге: забезпечення законності в діяльності правоохоронних органів, що фактично є засобом досягнення цілей їх функціонування. Без дотримання законності діяльність правоохоронних органів буде недійсною, її результати не будуть визнаватися ні суспільством, ні державою.

Необхідно звернути увагу на дотримання принципу законності в умовах воєнного стану. Статтею 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII встановлено, що

«воєнний стан» - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [5]. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України [6].

Моца А. А., Моца В. В. зазначили, що «права людини в умовах війни – це невід'ємна від прогресивного сучасного соціуму цінність; вона виступає ключовим об'єктом конституційного і нормативно-правового регулювання, що є безумовною функцією національного законодавства. Пріоритетність дотримання прав людини є не лише свідченням досягнення високого рівня демократії у державі, ступеня розвиненості суспільства, а й індикатором визнання громадян найвищою соціальною цінністю, національним пріоритетом» [7, с. 282]. Констатуємо факт, що в умовах війни, наша держава фізично не може забезпечити деякі гарантії прав і свобод людини в населених пунктах, що перебувають під тимчасовою окупацією чи знаходяться на території ведення бойових дій і щодня зазнають впливу з боку держави-агресорки. Проте, навіть в надскладних умовах, які обумовлені війною, принцип законності є основним і непохитним, він передбачає забезпечення прав людини і громадянина, з урахуванням передбачених законом обмежень.

Серед організаційно-правових принципів діяльності суб'єктів забезпечення гро-

мадської безпеки особливу увагу слід приділити принципу їх взаємодії між собою, а також взаємодії з громадськістю. Взаємодія суб'єктів забезпечення громадської безпеки між собою полягає і об'єднанні сил і засобів заради єдиної мети. В даному випадку немає місця формальності при вирішенні спільних завдань. Громадська безпека – це глобальне поняття, що вимагає задіяння максимальної кількості державних інституцій. Починаючи від розробки і запровадження нормативно-правової бази, продовжуючи і закінчуючи їх запровадженням у дію, у тому числі органами місцевої влади у регіонах, існує нагальна необхідність безперервної взаємодії і залагодженої діяльності всіх причетних до створення безпекового середовища органів і структур. Взаємодія між суб'єктами громадської безпеки передбачає:

- обмін інформацією, що стосується забезпечення громадської безпеки, як на регіональному, так і на державному рівні;
- проведення спільних заходів із забезпечення громадського порядку і громадської безпеки;
- створення і прийняття підзаконних нормативно-правових актів, що передбачають взаємодію суб'єктів забезпечення громадської безпеки;
- внесення законодавчих ініціатив щодо покращення законодавства, що регулює забезпечення громадської безпеки;
- взаємна матеріальна і технічна підтримка суб'єктів забезпечення громадської безпеки один одного та ін.

Децентралізація державної влади сприяє більш тісному контакту громадськості із місцевою владою. Розширюються можливості населення впливати на рівень безпеки в регіонах. Орієнтуючись на Європейську модель устрою зарубіжних країн, Україна обрала важкий, проте правильний орієнтир розвитку і напрямку до розвиненої демократичної держави.

Сокуренко В. В. [8] зазначає, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів

України. Для планування службової діяльності працівники органів поліції повинні аналізувати проблеми місцевого населення та окремих груп. Пріоритет у діяльності поліції – не стільки реагування на кримінальні прояви, скільки участь у вирішенні всього комплексу проблем, які має населення конкретної місцевості у сфері дотримання закону.

Принцип відкритості та прозорості діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки беззаперечно є дуже важливою основою побудови розвиненої держави. Обов'язковим в даному випадку виступає безперешкодний доступ населення до представників місцевої влади, правоохоронних органів. Вказаний принцип тісно переплітається із попереднім (принципом взаємодії суб'єктів забезпечення громадської безпеки із громадськістю). Керуючись цим принципом місцева влада має безперервно інформувати населення територіальної громади про заплановані заходи, важливі події в регіоні, а також про хід та результати виконання регіональних програм і проектів тощо. Розвиток інформаційних технологій дозволяє тримати зв'язок із населенням шляхом викладення необхідної інформації в соціальних мережах, на офіційних веб-порталах. Надання інформації на офіційні запити громадян має носити не лише офіційний, але й практичний характер, виключаючи формальний підхід.

Принцип об'єктивності. Об'єктивність повинна прослідковуватися у всіх видах діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки. Об'єктивне прийняття управлінських рішень передбачає, вирішення підзвітних та підконтрольних певному державному органу, підрозділу, посадовій особі органу чи підрозділу питань, використовуючи лише достовірні відомості, а також дотримуючись законодавства. Об'єктивності при цьому потребує кожна дія усіх представників суб'єктів забезпечення громадської безпеки. Керованість власними переконаннями не допустима при вирішенні завдань, що стосуються громадської безпеки. Протистояння політичних сил між собою, використання інформаційного простору в такому протистоянні створюють значні перешкоди

для дотримання такого принципу. Нерідко населення сприймає недостовірну інформацію, інформацію з індивідуальними висновками конкретної людини, що є не допустимим у цивілізованій розвиненій державі. Таким чином держава має найбільш демократичним шляхом контролювати інформацію, що надається засобами масової інформації, тим самим уникаючи та перешкоджаючи загрозам громадській безпеці. Контроль має передбачати встановлення конкретних обмежень, які повинні носити загальний характер і стосуватися усіх засобів масової інформації без виключень. Не має м'яся індивідуального застосування обмежень, при цьому такі обмеження повинні бути спрямовані на об'єктивне висвітлення інформації для населення. Принцип об'єктивності тісно переплітається із принципом законності. Об'єктивність завжди передбачає керування законодавством, не відступаючи від його норм. Суб'єкти забезпечення громадської безпеки зобов'язані бути неупередженими в усіх сферах своєї діяльності.

Досить цікавою є думка В. О. Антонова, який дослідив принципи системи забезпечення національної безпеки України, а також їх характеристики, зауважив про такий принцип, як принцип розвитку. Методологічне значення принципу розвитку набуває вираження у низці певних вимог стосовно теоретичної та практичної діяльності суб'єктів системи забезпечення національної безпеки. По-перше, це вимога розглядати будь-які потенційні загрози національним інтересам з точки зору їхніх безперервних змін та розвитку. Суб'єкти системи забезпечення національної безпеки держави повинні виходити із того, що умови і чинники, засоби і способи, зміст та форми їхньої діяльності перебувають у постійному русі та змінах. Бачити ці зміни, аналізувати їх динаміку та спрямованість, де своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам постає як неодмінна умова забезпечення національної безпеки. Крім того, суб'єктам забезпечення громадської безпеки необхідно враховувати, чим наявні та потенційно можливі явища та чинники, що створюють небезпеку для суспільства і дер-

жави були раніше, якими вони стали тепер у процесі історичних перетворень, які тенденції цих змін можливі у майбутньому і їх межі розвитку [9, с. 248, 249]. Погоджуємось із думкою В. О. Антонова [9] і вважаємо за необхідне долучити до принципів діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки принцип розвитку, оскільки удосконалення їх роботи проводиться безперервно, розвивається як практична складова діяльності таких суб'єктів, так і нормативно-правове забезпечення.

Висновки

Неможливо розділити принципи діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки на основні та другорядні, оскільки всі вони мають істотне значення для усієї системи забезпечення громадської безпеки. Дотримання зазначених вище принципів є передумовою розбудови демократичної держави, до чого з часів здобуття незалежності прагне Україна. Безперервні зміни в законодавстві, а також у суспільстві створюють передумови для розробки і запровадження новітніх підходів вирішення питань, що стосуються загроз громадській безпеці. Правоохоронні органи, місцева влада, дотримуючись таких принципів, має розвиватися і удосконалюватися. Війна Російської Федерації проти України кинула нові виклики суб'єктам забезпечення громадської безпеки, яким необхідно гідно протистояти, дотримуючись законодавства і встановлених принципів.

Література

1. Березін М. Ю. Основні принципи забезпечення охорони громадського порядку в сучасних умовах криміногенних загроз / М. Ю. Березін // Інвестиції: практика та досвід. – № 21. – 2019. – С. 132-136
2. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції (міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Проневич Олексій Станіславович. – Харків, 2011. – 33 с.
3. Костовська К. М. Організація та здійснення громадського контролю у сфері забезпечення охорони громадського порядку

та громадської безпеки / К. М. Костовська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2015. – Вип. 34 (2). – С. 98–101.

4. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України / О. М. Бандурка – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

5. Про правовий режим воєнного стану: закон України від 12.05.2015 № 389-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T150389>

6. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року: відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Моца А.А., Моца В.В. Права людини в умовах воєнного стану / А. А. Моца, В.В. Моца // Наукові перспективи– № 4 (22). – С. 280-291.

8. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2017. – 432 с.

9. Конституційно-правові засади національної безпеки України: монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю.С. Шемшученко. Київ: ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

Yevdokimenko Serhii Anatoliiovych
**ISSUE OF COMPLIANCE WITH
FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF PUBLIC
SAFETY ENTITIES' ACTIVITIES IN
UKRAINE CONSIDERING THE TERMS OF
MARTIAL LAW**

The author of the article has studied the basic principles of entities that ensure public safety. The opinions of modern scholars on the construction of the system of principles of ensuring public safety have been studied. The rule of law principle has been singled out; its significance for law enforcement agencies, as well as other entities that ensure public safety has been explained. The author has emphasized the need to ensure human and civil rights and freedoms, taking into account all the consequences of the war of the Russian Federation against Ukraine and restrictions caused by the introduction of the martial law. The emphasis has been placed on the need to adhere to the principle of objectivity in the daily activities of the specified entities. Particular attention has been paid to the principle of interaction between the entities that ensure public safety, as well as their cooperation with the public. The importance of mutual exchange of information, material and technical resources, constant support and mutual assistance of state authorities and public associations has been noted. It has been offered to include the principle of development into the system of the specified principles. The author has highlighted its importance in connection with the constant amendments in the legislation and the introduction of adjustments to the practical activities of agencies and structures that ensure public safety.

Key words: public safety, public order, principles, legislation, law enforcement agencies, rights, freedoms.